

До разової спеціалізованої вченої ради
PhD 9436 Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента, професора
кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Центрально-українського національного технічного університету
на дисертаційну роботу Майданіка Сергія Вікторовича
на тему: «Правове регулювання співробітництва держав-членів
Європейського Союзу у сфері забезпечення прав осіб з інвалідністю»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 293 «Міжнародне право»**

Актуальність дисертаційного дослідження. Дисертація С. В. Майданіка має теоретичну актуальність та практичну значущість, яка загострюється на тлі російської агресії. Тисячі українських воїнів повертаються додому із фізичними вадами різного ступеня важкості, а отже потребують реабілітації і адаптації до свого нового життя. Люди з інвалідністю, яка спричинена іншими причинами, також заслуговують на увагу суспільства і держави, створення для них сприятливих умов життя, формування у їхнього оточення толерантного ставлення до інакшості ближніх. В умовах інтеграції України до Європейського Союзу ця діяльність має відбуватися з урахуванням правових стандартів об'єднаної Європи. Вочевидь, обрана для дослідження тема вимагає насамперед міждисциплінарного осмислення, що в ідеалі надасть змогу розкрити шляхи практичних інновацій у зазначеному руслі.

Зв'язок теми дисертації з державними і галузевими науковими програмами. Дисертація виконана згідно з планом наукових досліджень Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого і є складовою комплексної програми кафедри права Європейського Союзу «Теоретичні та практичні проблеми сучасного міжнародного права та іноземного конституційного права». Виконане С. В. Майданіком дослідження відповідає положенням Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р. № 2623-III (в редакції 13 січня 2024 р.); Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, затвердженим указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019; Національній стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 № 119/2021; Національному плану дій з реалізації Конвенції про права осіб з

інвалідністю на період до 2025 р., затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2021 р. № 285-р; Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Представлена наукова робота підпорядкована єдиній логіці, вона достатньо повно презентує хід і результати власного дослідження автора. Позитивно слід оцінити міцне теоретичне підґрунтя, чітко окреслену методологію наукових підходів до розв'язання поставлених завдань, правильну організацію роботи з джерельною базою. Досліднику вдалось на основі глибокого і різнобічного аналізу джерельної бази виокремити наявні в науці міжнародного права суперечності, що потребують розв'язання, визначити основні напрями дослідження означеної проблеми. Це дозволило простежити еволюцію використання в процесі правового регулювання різних категорій, розкрити причини такої еволюції.

Доказовість представлених у роботі положень – одна із важливих ознак значущості дисертації. У роботі С. В. Майданіка представлено науково обґрунтовані положення, які побудовані на всеохоплюючому й багатоплановому аналізі як теоретичного матеріалу, так і права Європейського Союзу та практики Суду справедливості. Слід визнати, що автор досяг задекларованої мети, сформульовані висновки у дисертації чіткі й обґрунтовані й відображають результати його дослідницького пошуку.

Заслугує на схвалення коректність визначення мети, об'єкта і предмета дослідження. Погоджуємось із окресленими завданнями представленої дисертаційної роботи. Аналіз основних позицій дисертації дозволяє скласти загальне позитивне уявлення про науковий апарат роботи, її теоретичні й методологічні засади та визначає наукову цінність і логіку зазначеної праці, що представляє собою повний дослідницький цикл.

Наукова новизна полягає в тому, що дослідження С. В. Майданіка є першим у вітчизняній науці міжнародного права монографічним дослідженням, у якому розкрито особливості правового регулювання співробітництва держав-членів Європейського Союзу в сфері забезпечення прав осіб з інвалідністю та з'ясування специфіки розподілу повноважень між державами-членами і ЄС під час реалізації політики Союзу стосовно захисту таких осіб у різних сферах. Наукове дослідження дозволило визначити шляхи вдосконалення правового регулювання прав і свобод осіб з інвалідністю в умовах адаптації законодавства України до *acquis communautaire* ЄС.

Наукова робота С. В. Майданіка містить нові, раніше не захищені наукові положення, які є досить обґрунтованими. На схвалення заслуговують положення роботи, які відображають новизну дисертаційного дослідження. Багато проблемних питань у міжнародно-правовій сфері ставляться автором вперше, зокрема:

- у представленій роботі вперше на доктринальному рівні аргументовано доведено, що Європейський Союз в окремих сферах, які пов'язані із захистом прав осіб з інвалідністю, забезпечує гармонізацію національного законодавства держав-членів, ухвалюючи директиви, які є обов'язковими для транспозиції у національні системи законодавства держав-членів;

- представляють наукову і практичну цінність положення дисертації, які містять обґрунтування висновку про те, що особливістю правового регулювання захисту прав осіб з інвалідністю у ЄС є полірівнева система закріплення гарантій для таких осіб, яка кореспондує системі зобов'язань держав-членів, які вони взяли на себе за Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю та на основі законодавчих актів Союзу, який також виступає стороною цієї Конвенції;

- заслуговує на увагу та схвалення проведена дисертантом робота щодо доведення того факту, що попри нормативне закріплення обов'язку забезпечення розумного пристосування, реалізація цієї вимоги у на практиці в Євросоюзі досі носить проблематичний характер. Як доводить автор, це пов'язано з відсутністю уніфікованого тлумачення поняття «диспропорційного тягаря», що призводить до фрагментарного правозастосування в державах-членах, створюючи правову невизначеність для осіб з інвалідністю. Формалізація підходу до пристосування без урахування фактичних потреб працівників також нівелює сутність цього права. Отже, забезпечення реальної ефективності розумного пристосування потребує не лише вдосконалення правового регулювання, а й запровадження дієвого моніторингу, обов'язкових стандартів і практичних рекомендацій для роботодавців;

- достатньо важливим є обґрунтування автором тези про те, що хоча «м'яке право» не має обов'язкової юридичної сили, такі інструменти, як Європейський стовп соціальних прав і Стратегії ЄС щодо інвалідності, насправді відіграють суттєву роль у просуванні прав осіб з інвалідністю на рівні Європейського Союзу. Вони сприяють формулюванню спільних цінностей, визначають політичні зобов'язання та орієнтують держави-члени на дотримання правозахисного підходу, зокрема в питаннях доступності, деінституціоналізації та недискримінації. Таким чином «м'яке право» доповнює обов'язкове вторинне право ЄС, сприяє адаптації Союзу до нових викликів, розвитку політик та залученню громадянського суспільства, впливає на

реформи, розподіл фінансування і сприяє реалізації міжнародних зобов'язань Союзу;

– на нашу думку, також потрібно схвалити обґрунтування тези, відповідно до якої за відсутності у праві ЄС уніфікованого підходу до регламентації понять «інвалідність» чи «особа з інвалідністю», їх визначення залишається у сфері свободи розсуду держав-членів. Попри докладені зусилля, поняття інвалідності залишається сьогодні в ЄС відкритим для тлумачення. Це породжує варіативність у підходах держав-членів, що залежать від обраної моделі інвалідності, політичної позиції та економічних можливостей держав. Приєднання ЄС до КПОІ засвідчить про прагнення ЄС до встановлення високих мінімальних стандартів забезпечення прав осіб з інвалідністю. Попри відсутність єдиного правового визначення, у правопорядку ЄС поступово формується інтегрований підхід до захисту таких осіб, орієнтуючись на принципи рівності, недискримінації та інклюзії.

Дисертаційне дослідження С. В. Майданіка містить низку й інших цікавих та аргументованих тез, висновків і пропозицій.

Аналіз і узагальнення результатів дослідження проведено ґрунтовно з використанням значної кількості нормативних джерел, зарубіжної та вітчизняної літератури. Основні результати, теоретичні положення, пропозиції та висновки дисертації достатньо апробовані у трьох статтях опублікованих у вітчизняних фахових виданнях, та трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Таким чином, аналіз анотації, тексту дисертації та змісту публікацій С. В. Майданіка дають змогу зробити висновок про наукову обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих у результаті науково-теоретичного пошуку. Усі наукові положення, висновки та рекомендації належним чином обґрунтовані, підкріплені теоретичними положеннями, нормативно-правовою базою. Вони відповідають меті та завданням роботи, що забезпечується адекватністю обраних для дослідження методів.

Оформлення дисертації та дотримання академічної доброчесності. Дисертація оформлена у відповідності із чинними нормативними вимогами для такого різновиду наукових робіт. Дисертація виконана державною мовою з дотриманням наукового стилю викладення матеріалу. Сформульовані дисертантом положення, висновки та пропозиції є належним чином аргументованими та логічно викладеними. У рецензованій роботі порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення дисертаційної роботи. Погоджуючись в цілому із стратегією та тактикою наукового пошуку дисертанта, у порядку наукової дискусії вважаю за доцільне виокремити наступні зауваження та побажання.

1. На мою думку, робота значно збагатилася б, якби автор здійснив дослідження ступеня відповідності національного законодавства України праву ЄС у сфері захисту прав осіб з інвалідністю. Такий аналіз був би доцільним, враховуючи, що законодавство про статус осіб з інвалідністю в Україні нещодавно було доповнено, а саме 15 січня 2025 р. був прийнятий Закон України про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю на працю, № 4219-IX. Цей закон передбачає зміни до законодавства з метою збільшення можливостей для працевлаштування осіб з інвалідністю та створення для них більш сприятливих умов на робочих місцях.

2. Як відомо, розуміння потенційних можливостей людей з інвалідністю стало основою для формування різних концепцій включення їх у нормальне життя суспільства. Зокрема, таких як інтеграція та інклюзія. На мою думку, автору слід було уточнити, яка різниця існує між цими підходами, і як саме вони реалізуються в рамках політики Європейського Союзу щодо осіб з інвалідністю.

3. Дисертаційне дослідження було б більш повним, якби автор звернувся до практики імплементації права ЄС у сфері забезпечення прав осіб з інвалідністю у державах-членах, або ж навів приклади кращих практик, які зараз існують у окремих державах ЄС.

4. У дисертаційному дослідженні автор значну увагу приділив аналізу Європейської картки інвалідності та Європейської паркувальної картки (с.155-157,166,188) для осіб з інвалідністю, як інструментам гармонізації законодавства держав-членів і одночасно засобами взаємного визнання статусу особи з інвалідністю. На мій погляд, роботі бракує порівняння цих інструментів з іншими механізмами взаємного визнання статусу осіб з інвалідністю у праві ЄС. Для поглиблення аргументації можна було б порівняти ситуацію з взаємним визнанням професійних кваліфікацій, медичних рецептів, статусу біженця тощо, щоб визначити, чи підхід до інвалідності справді є унікальним.

Загальний висновок. Дисертація Майданіка Сергія Вікторовича «Правове регулювання співробітництва держав-членів Європейського Союзу у сфері забезпечення прав осіб з інвалідністю» за актуальністю, змістом та повнотою викладу її результатів у публікаціях здобувача, обсягом і якістю оформлення відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 р. № 759) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №

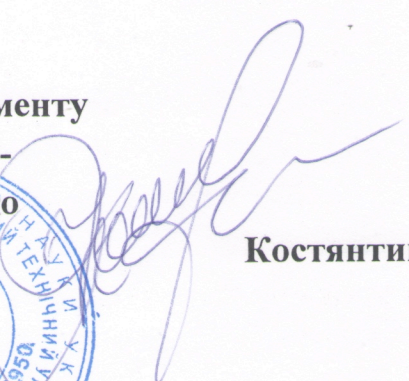
44), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри економіки, менеджменту
та комерційної діяльності Центрально-
українського національного технічного
університету

27.06.25р.

Костянтин ФОМІЧОВ